

УДК 378.018.8:793.3-051]:37.015.31-044.2-025.12
 DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/54-1-15>

Світлана ЗАЄЦЬ,
 orcid.org/0000-0002-7467-6754
 кандидат педагогічних наук, доцент,
 доцент кафедри хореографії та художньої культури
 Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
 (Умань, Черкаська область, Україна) svitlana.zayets@udpu.edu.ua

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ХОРЕОГРАФА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті проаналізовано залежність формування творчої особистості засобами проектної технології. Розглянуто визначення творчої особистості, її потенційні можливості та здібності; зазначено зв'язок між формуванням творчого потенціалу майбутнього фахівця та процесом професійної підготовки.

Встановлено, що проектна діяльність виступає засобом формування творчої особистості майбутнього вчителя хореографії та є складовою освітнього процесу професійної підготовки.

Означено ефективний вплив проектної діяльності на формування творчої особистості хореографа за ряду відповідних критеріїв процесу професійної підготовки (умов, підходів, видів, форм, результатів). Умовами проектної діяльності виступають: прототипність навчального закладу до реальних умов діяльності в житті; прагматичність проекту, яка вимірюється його доцільністю та ресурсністю реалізації щодо кінцевого результату; розвиток умінь планувати свою навчальну діяльність і самостійне її виконання; система здійснення контролю й самоконтролю.

Підходи реалізації проектної діяльності з огляду суб'єкт-суб'єктної та суб'єкт-об'єктної взаємодії: особистісно-орієнтований, особистісно-діяльнісний та інтегрований підходи взаємодії учасників.

Визначено проходження послідовності етапів: ідентифікація (визначення теми проекту, пошук і аналіз ідей, відбір кращої, постановка мети проекту); попередній план дій (пошук оптимального способу досягнення мети проекту, побудова алгоритму діяльності, складання плану реалізації проекту: покрокове планування робіт, аналіз ресурсів); практичне виконання (реалізація запланованих технологічних операцій, поточний контроль якості, внесення змін у роботу); презентаційний (підготовка презентаційних матеріалів, презентація проекту, розгляд можливостей використання результатів проекту); контрольний (аналіз результатів виконання проекту, оцінка якості виконання проекту).

Наведено приклади досягнення результатів проектної діяльності у процесі професійної підготовки вчителів хореографії у різноманітних видах та формах.

Ключові слова: проектна діяльність, творча особистість, хореографія, професійна підготовка.

Svitlana ZAIETS,
 orcid.org/0000-0002-7467-6754
 Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
 Associate Professor at the Department of Choreography and Art Culture
 Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychnya
 (Uman, Cherkasy region, Ukraine) svitlana.zayets@udpu.edu.ua

PROJECT ACTIVITY AS A MEANS OF FORMING THE CREATIVE PERSONALITY OF THE CHOREOGRAPHER IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

The article analyzes the dependence of creative formation individuals by means of design technology. The definition of a creative personality and its potential are considered and abilities; the connection between the formation of creative potential indicates future specialists and the process of professional training. It was established that project activity acts as a means of formation of the creative personality of the future choreography teacher and is a component educational process of professional training.

The effective impact of project activity on the formation of creative activity has determined personality of the choreographer according to a number of relevant criteria of the process – preparation (conditions, approaches, types, forms, results). By the terms of the project activities are: prototypicality of the educational institution to real conditions activities in life; pragmatism of the project, which is measured by its expediency and resourcefulness of implementation in relation to the final result; development the ability to plan one's educational activity and its independent implementation; system implementation of control and self-control.

Approaches to the implementation of project activities from a subject-subject perspective and subject-object interaction: person-oriented, person-activity and integrated approaches of interaction of participants.

The passage of the sequence of stages is defined: identification (definition of the project topics, search and analysis of ideas, selection of the best, setting the project goal); preliminary action plan (search for the optimal way to achieve the project goal, construction of an activity algorithm, drawing up a project implementation plan: step-by-step work planning, resource analysis); practical implementation (implementation planned technological operations, current quality control, input changes in work); presentation (preparation of presentation materials, presentation of the project, consideration of the possibilities of using the project results); control (analysis of project implementation results, quality assessment implementation of the project).

Examples of achieving project activity results in the process are given professional training of choreography teachers in various types and forms.

Key words: project activity, creative personality, choreography, professional training.

Постановка проблеми. Рівень суспільної культури прогнозований в залежності формування і розвитку творчих особистостей. Хореографічне мистецтво один із наймасовіших і найбільш дієвих засобів прояву талановитих і творчих людей. Через танець відбувається естетичне виховання, яке має ефективний вплив на всебічний гармонійний розвиток особистості. Творчий вчитель виступає як запорука передачі знань та вмінь учневі, розвитку творчого потенціалу майбутніх поколінь. Професія вчителя хореографії потребує різнобічної обдарованості та творчості. Формування творчого потенціалу майбутнього вчителя танцю є чи не найважливішим завданням кожного педагога-хореографа. Саме творчий вчитель надихає дітей до пошуку власних інтересів, бажанні реалізуються у творчій діяльності засобами хореографічного мистецтва.

Нові цінності й орієнтири освіти і, навіть, сучасні досягнення науки та техніки багато у чому визначають вибір методів навчання, у якому педагоги віддають перевагу активним та інтерактивним педагогічним технологіям. Яскравим прикладом може бути метод проектів (Алексійчук, 2008: 5-10).

Аналіз досліджень. Проблематиці підготовки вчителів, розвитку їх творчих здібностей, формуванню їх творчого потенціалу присвячено багато наукових психолого-педагогічних досліджень. Як творчу особистість, її потенційні можливості та здібності розглянуто в працях Б. Ананьєва, В. Андрєєва, Н. Кузьміної, В. Моляко, М. Поташника, та ін.; психолого-педагогічні аспекти формування творчого потенціалу майбутнього фахівця – В. Вербеця, І. Драча, О. Жури, С. Олійника, Н. Устиної, С. Хмельковської та ін.; формування творчого потенціалу хореографа в процесі професійної підготовки присвячені праці Л. Андрощук, В. Воєводіна, І. Кошавець, О. Мартиненко, А. Ускова, Л. Червонська та ін.

Проте засоби формування творчої особистості постійно вдосконалюються і мають відповідати вимогам часу і запитам на перспективу творчої діяльності.

Мета статті. Основною метою цієї публікації є аналіз залежності формування творчої особистості засобами проектної технології, застосування методу проектів в хореографічній діяльності та у процесі професійної підготовки творчої особистості хореографа.

Виклад основного матеріалу. Результативна діяльність хореографа залежить від творчих можливостей як вчителя так і учнів. В процесі хореографічної діяльності відбувається певна асиміляція та уподібнення характеру особистостей, манери виконання рухів, мислення та прагнення, енергетична взаємозалежність людей які спілкуються між собою. Але саме вчитель має виконувати провідну роль як організатор діяльності, акумулювати творчі процеси, керувати колективом, задавати темп роботи, активізувати цілі й результати в процесі хореографічної діяльності. Тобто роль вчителя-хореографа реалізується через виконання багатьох функцій в принциповій залежності і відповідності внутрішньому потенціалу особистості.

На мою думку творчий потенціал певною мірою є вродженим та набутиим. Коли ми говоримо про творчих людей, в уяві виникає образ відомих людей з особливими якостями, здібностями та творчими досягненнями. Часто таких людей називають талановитими, і їхній успіх пояснюється вродженими задатками. Тобто талант проявляється незалежно від створених умов, незалежно віку. Талант не зникає, він був, є і буде в людині горіти вогником, буде ресурсом для творчої діяльності. Але таких людей в суспільстві дуже мало. За статистикою талановитих людей – одна на сотню. Більшість людей є обдарованими, здібними до творчої діяльності лише при наявності певних умов. До таких умов можна віднести процес професійної підготовки майбутнього вчителя-хореографа.

Фокус практичної підготовки фахівця спеціальності «Хореографія» в закладах вищої освіти передбачає практикорієнтоване навчання, яке базується на формуванні цілісної системи знань, вмінь, навичок, практичних здібностей у вирішенні професійних завдань. Прикладна орієн-

тація спрямована на поглиблену педагогічно-хореографічну практичну підготовку, розвиток дослідницько-творчих професійних здібностей здобувача освіти у проектній діяльності.

Проектна діяльність – одна з складових освітнього процесу, тому що створює умови творчого саморозвитку та самореалізації студентів, формує всі необхідні життєві компетентності, які на Раді Європи були визначені як основні в XXI столітті: полікультурні, мовленнєві, інформаційні, політичні та соціальні (Довмантович, 2017: 92).

Проектна діяльність зарекомендувала себе як ефективна технологія навчання на різних спеціальностях. Розробку методу проектів здійснювали Дж. Дьюї, В. Кіппатрик, Д. Д. Снезден, А. Папандреу, В. Монда, Д. Каттерік.

Використання проектних методів дозволяє реалізувати особистісно-діяльнісний та особистісно-орієнтований підходи для набуття знань здобувачів вищої освіти. Ці підходи ґрунтуються на послідовних етапах навчання при вивченні усіх дисциплін професійно-орієнтованого циклу. Також прослідковується інтеграційний підхід в реалізації проектів.

У вітчизняній освіті інтерес до використання у навчально-виховному процесі проектних методів спостерігався з 90-х років. Таке навчання зорієнтовано на самостійну (індивідуальну, групову) діяльність, що передбачає використання дослідницьких і пошукових методів, творчих робіт учнів, робіт із різними джерелами інформації, що показують варіативні точки зору.

Проаналізувавши праці вітчизняних та зарубіжних науковці можна виокремити наступні умови, що спостерігаються в практичній діяльності при використанні проектних технологій: зміцнення зв'язку навчального закладу з життям; прагматичність проекту, яка вимірюється його доцільністю в житті; виконання функцій майбутньої професійної діяльності, ролі хореографа-керівника; розвиток умінь планувати свою навчальну діяльність і самостійне її виконання; система здійснення контролю й самоконтролю.

Питання застосування проектною діяльністю відображено в працях українських вчених. Так, сучасні українські дослідники І. Єрмаков, О. Коберник, О. Савченко, В. Тименко, А. Цимбалару зазначають, що проектна діяльність сприяє розвитку творчо-обдарованих індивідів, а також сприяє розвитку відносин між учителем й учнем, основою яких є співпраця, відкритість і довіра.

За визначенням проектною діяльністю Л. Мартинець – це система різних практичних дій особистості (групи, колективу), спрямованих на

створення певного творчого здобутку. Проектна діяльність відрізняється від просто колективно підготовленого заходу або групової діяльності з наданням наочних результатів тим, що демонструє головний результат проекту – аналіз власної діяльності та пред'явлення способу розв'язання окресленої проблеми (Мартинець, 2015: 10-13).

Проектне навчання сприяє раціональному сполученні як теоретичних знань так і практичних вмінь для вирішення конкретної проблеми, при цьому використовується сукупність проблемних, дослідницьких, практичних методів роботи, які є за своєю сутністю завжди творчими.

Результати проектною діяльності можна класифікувати на: *технологічні* – проекти, націлені на модернізацію існуючих і розробку нових технологій; *дослідницькі* – проекти, які мають структуру, наближену до наукового дослідження; *творчі проекти* – не мають визначеної структури яка б була спільною усіх учасників діяльності, вона підпорядковується інтересам учасників проекту і розвивається, поступово залежно від кінцевого результату; *інформаційні* – проекти, націлені на збирання, оформлення і представлення інформації, її аналіз і узагальнення фактів; *практико-орієнтовані* – проекти, в яких результат діяльності учасників чітко визначено з самого початку, він орієнтований на соціальні інтереси учасників (Косович, 2011: 76-78). Слід зауважити, що не можна прослідкувати чіткого розмежування між видами даної класифікації проектів, так як будь-який із них може включати в себе ознаки іншого виду. Тому такий поділ є умовним.

Педагогічна діяльність в рамках проектною діяльності включає в себе низку умовних етапів: *ідентифікація* (визначення теми проекту, пошук і аналіз ідей, відбір кращої, постановка мети проекту). Структурними компонентами на цьому етапі виступають: актуалізація знань, мотивація навчальною діяльністю, визначення мети; *попередній план дій* (пошук оптимального способу досягнення мети проекту, побудова алгоритму діяльності, складання плану реалізації проекту: покрокове планування робіт, аналіз ресурсів) До цього етапу відносяться такі структурні складові як вивчення та засвоєння нового матеріалу; *практичне виконання* (реалізація запланованих технологічних операцій, поточний контроль якості, внесення змін у роботу). На цьому етапі відбувається рефлексія, формуються особисті висновки стосовно вивченого матеріалу; *презентаційний* (підготовка презентаційних матеріалів, презентація проекту, розгляд можливостей використання результатів проекту). Цей етап є більш практичним – учасники

проекту висвітлюють результати своєї діяльності; *контрольний* (аналіз результатів виконання проекту, оцінка якості виконання проекту). На цьому етапі відбувається підведення підсумків і оцінювання власної діяльності (Косович, 2011: 76-78)

Проектну діяльність можна ототожнювати із творчим процесом, який також має свої етапи: підготовка (інтенсивне ознайомлення з проблемою), натхнення (виникнення ідеї, дія уяви), інсайт (мить осяяння, раптового розуміння) та ухвалення рішення (виконання творчого задуму) (Роменець, 2004: 288).

Структура та механізм проектного навчання має підґрунтя ідеї проблемного навчання. Під керівництвом та допомогою викладача, здобувач вищої освіти бере участь у розробці чи створенні нових продуктів, які характеризуються взаємною новизною та практичним значенням.

Як і будь-яка практична діяльність, проєктні технології, мають двох учасників процесу: суб'єкта і об'єкта проектною діяльності. Так із однієї сторони це є викладач, з іншої – здобувач вищої освіти. Кожна із сторін має свої певні функції, вони між собою взаємопов'язані, що призводять до успішного виконання проекту.

Розглянемо окремо діяльність викладача і здобувача вищої освіти. Під час спільної роботи над проектом визначено функції викладача: спрямування діяльності студента в пошуку інформаційних джерел для подальшої роботи над проектом; координація практичної роботи студентів; подача ідеї для успішного розвитку проекту; заохочення та підтримка зв'язку між членами виконавчої групи протягом всього часу виконання проекту. Особистий приклад викладача та енергія бажання творити заохочують здобувачів вищої освіти бути активними учасниками проектного навчання, підсилюють прагнення до саморозвитку і творчості.

Серед переваг, проектного навчання можна виокремити наступні: орієнтація на особистість (використання особистісно-орієнтованого та особистісно-діяльнісного підходів); використання інтерактивних методів навчання (ситуативний аналіз, метод мозкової атаки, круглий стіл, дискусія тощо); розвиток академічної активності студентів; рефлексійність своєї діяльності; комфортність умов навчання, які задовольняють кожного учасника; відчуття власної успішності.

Окремо слід відзначити дослідження Л. Андрощук, О. Лиманської, О. Барабаш, О. Мартиненко щодо впровадження творчого хореографічного проекту в професійній підготовці майбутніх учителів хореографії. Дані дослідження вказують на актуальність питань організації проектною

діяльності у процесі фахової підготовки майбутніх хореографів (Мартиненко, 2019: 351).

Проектна діяльність передбачає системне та послідовне моделювання тренувальної технології, а саме: активізація пошукових зусиль учасників педагогічного процесу; дослідження і розробка оптимальних шляхів вирішення проєктів; публічний захист з аналізом результатів від експертів; демонстрація чи впровадження проекту в життя.

Проекти можуть бути різного спрямування. Можна взяти за приклад наступні види проектною діяльності у різних формах реалізації (індивідуальної, групової, колективної), з досвіду проектною діяльності у процесі фахової підготовки студентів-хореографів Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини:

- Створення презентації / відеомонтажу з визначеної теми (індивідуальне творче завдання за визначеною темою з дисциплін «Мистецтво балетмейстера», «Історія хореографічного мистецтва»);
- Постановка хореографічної вистави (групові, творчі, практично-орієнтовані, дослідницькі проєкти під керівництвом Л. Андрощук – «Собор Паризької Богоматері», «Майстер і Маргарита», «На Івана Купала», «Право на життя: хореографія проти наркоманії та алкоголізму» (Андрощук, 2014: 55-58);
- Створення хореографічної композиції різної складності (творчий, практично-орієнтований, індивідуальний та груповий проєкт з дисципліни «Мистецтво балетмейстера», «Режисура в танці»: «Тополя», «Яблуко розбрату», Образи «Софіївки» (Образи «Софіївки», 2022: 232), «Умань історична», Казки Василя Сухомлинського (URL, 2018: 1);
- Постановка перформансів (колективний дослідницький, інформаційний, творчий, практико-орієнтований, на екологічну тему – «Отямся»);
- Створення навчально-тренувальної або танцювальної комбінації (індивідуальний, творчий, практично-орієнтований міні-проєкт з дисциплін «Теорія та методика класичного танцю», «Теорія та методика народно-сценічного танцю», «Теорія та методика сучасного танцю»);
- Розробка положення конкурсу з хореографічного мистецтва (груповий проєкт з дисципліни «Організація масових танцювальних заходів», «Організація культурно-дозвілєвої діяльності» – конкурс «Хореографія – вибір професійної діяльності»);
- Участь у хореографічних конкурсах, в номінаціях творчого спрямування (індивідуальний, колективний, дослідницький, інформаційний, практико-орієнтований творчий проєкт під керівництвом С. Заєць – «Лови момент»);
- Розробка реклами / бізнес-плану власної хореографічної студії / школи.

Висновки. Проектна діяльність забезпечує встановлення двостороннього зв'язку між теорією і практикою в процесі підготовки вчителя хореографії. Практикою доведено, що тільки проектна діяльність перетворює здобувача в суб'єкт педагогічного процесу. Студент набуває власний досвід професійної діяльності, розвиває власні здібності, формує свій творчий потенціал як хореограф. Набуті вміння і навички в процесі реалізації проектної діяльності набувають особливої

міцності досвіду і свідомості, також асоціативно пов'язані з отриманням задоволення, яке стає стимулом до нового пошуку, прояву творчості.

Пошук, в свою чергу, викликає нові асоціації, нові проекти. Отже, проектну діяльність доцільно використовувати з іншими видами і формами підготовки майбутніх фахівців хореографічного мистецтва. Проектна діяльність виступає як засіб прискореного росту в особистісному, творчому і академічному вимірах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексійчук О. С., Федорчук В. В. Проектна діяльність студентів у процесі опанування навчальної дисципліни «Шкільний курс світової художньої культури та методика його викладання»: Навч. посібн. Кам'янець-Подільський, 2008. С. 5-10.
2. Андрощук Л. М. Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії в процесі постановки творчого проекту «Право на життя: хореографія проти наркоманії та алкоголізму». *Мистецтво та освіта*. 2014. № 4. С. 55-58.
3. Довмантович Н. Г. Проектна діяльність як засіб формування самоосвітньої компетентності. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2017. Випуск 1 (40). С. 92-95.
4. Казковий світ Василя Сухомлинського. URL: <https://mpf.udpu.edu.ua/kazkovyj-svit-vasylya-suhomlynskoho> (дата звернення: 22.08.2022).
5. Косович О. Проектна діяльність як одна з форм інноваційних методичних технологій навчання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2011. Вип. 22. С. 76-78.
6. Мартинець Л. А. Проектна діяльність у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 3. С. 10-13.
7. Образи «Софіївки» (досвід проектної діяльності) : навч.-метод. Посіб / Л. М. Андрощук, О. В. Бикова, С. С. Заєць [та ін.]; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, ф-т мистецтв, каф. хореографії та художньої культури. Умань : ВПЦ «Візаві», 2022. 232 с.
8. Розвиток творчого потенціалу майбутніх фахівців мистецьких дисциплін як фактор професійної самореалізації : колективна монографія / О. В. Мартиненко та ін.; за ред. А. І. Омелченко. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2019. 361с.
9. Роменець В. А. Психологія творчості: Навч. посібник. 3-тє вид. Київ : Либідь, 2004. 288 с.

REFERENCES

1. Aleksiichuk O.S., Fedorchuk V.V. Proektna diialnist studentiv u protsesi opanuvannia navchalnoi dystsypliny «Shkilnyi kurs svitovoi khudozhnoi kultury ta metodyka yoho vykladannia»: navchalnyi posibnyk. [Project activity of students in the process of mastering the educational discipline "School course of world artistic culture and its teaching methods": educational manual]. Kamianets-Podilskyi, 2008. pp. 5-10 [in Ukrainian].
2. Androshchuk L.M. Rozvytok tvorchoho potentsialu maibutnoho vchytelia khoreohrafiyi v protsesi postanovky tvorchoho proektu «Pravo na zhyttia: khoreohrafiya proty narkomanii ta alkoholizmu». [Development of the creative potential of the future teacher of choreography in the process of staging the creative project "Right to life: choreography against drug addiction and alcoholism"]. Kyiv, 2014. Nr. 4. pp. 55-58 [in Ukrainian].
3. Dovmantovych N.H. Proiektna diialnist yak zasbformuvannia samoosvitnoi kompetentnosti. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. [Project activity as a means of self-educational competence formation. Scientific Bulletin of Uzhhorod University]. Uzhhorod, 2017. Issue 1(40). pp. 95-98 [in Ukrainian].
4. Kazkovyi svit Vasylya Sukhomlynskoho. [The fairy-tale world of Vasyl Sukhomlynskyi]. Retrieved from: <https://mpf.udpu.edu.ua/kazkovyj-svit-vasylya-suhomlynskoho> [in Ukrainian].
5. Kosovych O. Proektna diialnist yak odna z form innovatsiinykh metodychnykh tekhnolohii navchannia. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. [Project activity as one of the forms of innovative methodical learning technologies. Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University]. Uzhhorod, 2011. Issue 22. pp. 76-78 [in Ukrainian].
6. Martynets L. A. Proektna diialnist u navchalno-vykhovnomu protsesi zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu. [Project activity in the educational process of a comprehensive educational institution]. Kyiv, 2015. Nr. 3. pp. 10-13 [in Ukrainian].
7. Obrazy «Sofiivky» (dosvid proektnoi diialnosti) : navch.-metod. Posib / L.M. Androshchuk, O.V. Bykova, S.S. Zaiets [ta in.]; MON Ukrainy, Umanskyi derzh. Ped.. un-t imeni Pavla Tychyny, f-t mystetstv, Kaf. Khoreohrafiyi ta khudozhnoi kultury. [Images of "Sophievka" (experience of project activity): teaching method. Manual / L.M. Androshchuk, O.V. Bykova, S.S. Hare [etc.]; Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology of Ukraine, Uman State. Ped.. Pavlo Tychyna University, Faculty of Arts, Faculty of Arts. Choreography and artistic culture]. Uman, 2022. 232 p. [in Ukrainian].
8. Rozvytok tvorchoho potentsialu maibutnikh fakhivtsiv mystetskykh dystsyplin yak faktor profesiinoi samorealizatsii : kolektyvna monohrafiya / Martynenko O.V. ta in.; za red.. A.I.Omelchenko. [Development of the creative potential of future specialists in artistic disciplines as a factor of professional self-realization: collective monograph]. Melitopol, 2019. 361 p. [in Ukrainian].
9. Romenets V. A. Psykholohiia tvorchosti: Navch. Posibnyk. [Romenets V. A. Psychology of creativity: Study guide]. Kyiv, 2004. 288 p. [in Ukrainian].